

PAPER DETAILS

TITLE: ADANA ILI TUFANBEYLI ILÇESİ ÇAKIRLAR KÖYÜ AVSAR KILIMLERİ

AUTHORS: Aysen Kiliç Gonca YAYAN

PAGES: 183-223

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/76698>

ADANA İLİ TUFANBEYLİ İLÇESİ ÇAKIRLAR KÖYÜ AVŞAR KİLİMLERİ

AVSAR KİLİMS OF ADANA CITY TUFANBEYLİ PROVINCE CAKIRLAR VILLAGE

Ayşen KILIÇ*
Gonca YAYAN**

Özet

Bu çalışmada Adana İli, Tufanbeyli İlçesi, Çakırlar Köyünde yaşayan Avşarlara ait kilimler incelenmiştir. Bu amaçla genel olarak kilim tarihçesi hakkında genel bilgi verildikten sonra Avşar kilimlerinin özellikleri üzerinde durulmuştur. Bilhassa bu kilimlerin dokunuş teknikleri, kullanılan malzemeler, işlenen desen ve şekiller, bu desenlerle verilen mesajlar ana hatlarıyla ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avşar, kilim, desen, renk

Abstract

In this article the kilims, which belongs to Avsars living in the Adana city, Tufanbeyli province, Cakırlar village are studied. In this respect, after giving general information regarding the history of kilims characteristics of the Avsar Kilims are discussed. Specifically, texture techniques, used materials, treated patterns and shapes and the themes given by these patterns are generally discussed.

Key Words: Avsar, kilim, pattern, colour

Adana-Tufanbeyli ilçesi, 01-04-1958 yılında Saimbeyli ilçesinden ayrılarak “Mağara” adıyla ilçe merkezi olmuş, 1967 yılında da “Tufanbeyli” adını almıştır. İlçenin 29 köy, 11 mezra ve 1 beldesi bulunmaktadır. Adana il merkezinin kuzeydoğusunda yer alan ilçenin doğusunda Kahramanmaraş’ın Göksun, Kayseri’nin Sarız ilçeleri; batısında Kayseri’ye bağlı Develi ve Tomorza ilçeleri; güneyinde Saimbeyli ilçesi bulunmaktadır. Konumuyla hemen hemen üç vilayetin orta noktasında yer almaktadır. 1470 m. Rakımlı ilçe, Binboğa ve Tahtalı dağları arasında kalmaktadır. Bu dağların tümü Toros kuşağının yerel bölümleridir. Engebeli ve kırık bir araziye sahiptir. Bölgede tipik kara iklimi hüküm sürer. Ancak, Toros kuşağının içindeki diğer Adana ilçelerine göre flora açısından daha çıplaktır. Arazisi yer yer plato ve ovadır. Otlak ve mera açısından zengindir (Salman,2007: 322).

* Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

** Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Çalışma bölgemizi oluşturan **Çakırlar Köyü** de ilçe merkezinin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Coğrafi konumu nedeniyle ulaşımı ve ulaşılması zor köylerden biridir.

Biz bu çalışmamızda Çakırlar Köyü'nü, köyde yaşayan Avşarları, Avşar kadınlarının bağ, bahçe, hayvan bakımı gibi işlerden arta kalan zamanlarında halen dokudukları kilimleri ve kilimlerde kullandıkları motifleri tanıtmak istedik. Çünkü, köyden şehre yapılan göçler sebebiyle bölgede kalan çok az sayıdaki orta yaş üzerindeki hanımlar bu kültürü devam ettirmektedir. Kısa bir süre sonra bu bölgede belki kilim dokuyan hiç kimse kalmayacak. Amacımız, araştırmacıların yok olmak üzere olan bu kültür değerlerimize dikkatlerini çekmektir.

Bu sebeple tespit ettiğimiz 22 adet kilim örneğini ve bu kilimlerde kullanılan motifleri belirlediğimiz kriterlere uygun olarak tanıtmaya çalıştık. Çalışmamızın başında da kilim, kilim dokumacılığı, kilimin tarihçesi, Türklerde kilim, kilimin hayatlarındaki yeri ve önemi, kullanılan motifler, bu motiflerin içerdiği manalar, kullanılan renkler gibi hususları ihtiva eden bir giriş bölümüne yer verdik.

Tarih boyunca pek çok kültürün beşiği sayılan Anadolu uzun bir süre çok çeşitli ve zengin özelliklere sahip el sanatlarının merkezi olmuştur.

“Kilim dokumacılığı da bu el sanatları içinde en yaygın olanlarından biridir.” (Onuk, 2003: 17)

“Kilim; iki iplik sistemine dayanılarak yapılan, tersi ve düzü bulunmayan yer sergisi (yaygı), duvar örtüsü, perde, yük örtüsü, yastık vb. için kullanılan havsız (tüysüz) bir dokumadır. Kilimin halıdan farkı havsız ve düğümsüz olması, düz dokuma yaygılardan ayrılan yönü ise, iki iplik sistemiyle yapılması ve desenlerinin kabarık olmamasıdır.

Kilim kelimesinin Farsçadan geldiği söylenirse de, Türkçe bir kelimedir. Farsçada aynı anlama gelen “gelim, kelim” kelimelerinin Türkçeden alındığı kabul edilmektedir. Tüm Slav dilleriyle, Ukrayna ve Güney Rusya dillerine Türkçeden geçmiştir ve “kilim” şeklinde kullanılmaktadır. Yine kilim kelimesinin Farsçada ve Türkçe yazılmış eski metinlerde “*yere serilen yaygı ve derviş cübbesi*” anlamına geldiği, bazı eski Türkçe metinlerde de *saçaklı kilim* kelimesine rastlandığı, asıl bu terimin bugün bizim anladığımız kilim kelimesinin karşılığı olduğu”

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

söylenmektedir.¹ Kaynaklar *kilim* kelimesinin, *Kaşgarlı Mahmud*'un XI. yy.da yazdığı *Divanü Lûgati't-Türk*'te iki ayrı anlamda kullandığını ve her ikisi için de “*kıviz*, *kiwiz*” denildiğini, XIX. yy. metinlerinde de kelimenin *kilim* şeklinde söylendiğini belirtmektedirler.”²

Kilim diye bildiğimiz ilk dokuma şekli, dik ve yatay iplerin birbiri arasından geçirilmesiyle meydana gelen bir dokumadır. Daha sonra ise, dik ve yatay iplerin arasına, deseni meydana getirmek üzere, yatay yerleştirilen üç veya daha fazla iplik sistemine dayanılarak yapılan *cisim*, *zili*, *sumak* gibi isimlerle anılan düz dokuma yaygılarıdır.

“Orta Asya’da Altay dağları eteklerinde, *Pazırık*’ta, buzullar içindeki mezar odasında bulunan, M.Ö. III-II. yy. da Hunlar devrinde dokunduğu kabul edilen *Pazırık Halısı* dünyanın ve Türklerin bilinen en eski düğümlü halısıdır.”³ “*Pazırık Kurganı*’nda bu halı ile birlikte, keçe yaygılar ve düz dokuma parçaları da ele geçirilmiştir. Yine bu yöredeki Başadar Kurganı’nda ve Kuzey Moğolistan’daki Noin-Ula’da atkı yüzölçümlü dokuma, atkı atlamalı ve sarmalı *cicim*, *zili*, *sumak* gibi dokuma parçaları da bulunmuştur.”⁴

“Türklerden önce dokunmuş Anadolu’da bulunan en erken tarihli düz dokuma yaygı örneği M.Ö. 2300 yıllarına tarihlenen, *kraliçenin örtüsü*

¹ Türk Ansiklopedisi, CXXII, Ankara 1975, s.103’de ve N. Görgünay, “Bardız Kilimleri”, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C.V., Maddî Kültür, Ankara 1983, s.91’de “kilim kelimesinin Farsça *gilim* kelimesinden geldiğini” yazar. B.Ögel, Türk Kültür Tarihine Geçiş, Ankara 1978, s.161-171’de ise, “kilim kelimesinin Farsça ve Türkçe yazılmış eski metinlerde *yere serilen yaygı* ve *derviş cübbesi* anlamına geldiği, bazı eski Türkçe metinlerde karşılaşılan saçaklı kilim kelimesinin bizim anladığımız manada kilim kelimesinin karşılığı olduğunu” söyler. L.Rásonyi, “Türklerde Halıcılık Terimleri ve Halıcılığın Menşei”, *Türk Kültürü tarihine Geçiş*, C.III, Ankara 1978, s.169-171’de “kilim kelimesinin Türkçe olduğunu ve tüm Slav dilleriyle Ukrayna ve Güney Rusya dillerine Türkçe’den geçtiğini” iddia etmektedirler. Geniş bilgi için bkz., aynı eserler.

² B.Ögel, a.g.e., s.161-171; L.Rásonyi., a.g.e., s.622.

³ *Pazırık Halısı* konusunda bkz. T.T. Rice, *Ancient Arts Of Central Asia*, London 1965, s.11-53; E.D. Philips, *The Royal Hordes, Nomad Peoples Of The Steppes*, London 1965, s.78-89; M.P. Gryaznov, *The Ancient Civilization Of Southern Siberia An Archaeological Adventure*, Geneva 1969, s.158; N.Diyarbakirli, *Hun Sanatı*, İstanbul 1972, 132-154; N.Diyarbakirli, “İlk Türk Halısı”, *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri*, 8-9 Ekim 1973, Ankara 1974; N. Diyarbakirli, “*Pazırık Halısı*” *Türk Dünyası Araştırmaları*, Türk Halıları Özel Sayısı, s.32, Ekim 1984. s.1-8; N. Diyarbakirli, “The Origin Of The Tradition Or Carpet Weaving Among Turkic Peoples And The Problem Or The Origing Of The Carpet Found in Pazyryk inThe Altai Region”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Türk Halıları Özel Sayısı, s.32, Ekim 1984, s.9-43; K. Jettmar, *Art Of Steppes, The Eurasian Animal Style*, London 1967, s.114-138.

⁴ M.P. Gryaznov, a.g.e., s.136-158,156; N. Diyarbakirli, *Hun Sanatı*, s.132-154; Başadar Kurganı buluntuları için bkz. B.Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.13.

adıyla tanınan, ancak bugün nerede olduğu bilinmeyen kilimdir. Truva kazılarında bulunan bu örnek, eski resimlerine göre, yıpranmış hâlde ve açık yeşil, kahverengi, kırmızı renklerle süslenmiş geometrik desenlerle bezeliydi.”⁵ Bu örnek dışında, “Gordion (Yassıhöyük) kazılarında ortaya çıkartılan ve M.Ö. VII. yy.da Frigyalılar döneminde dokunduğu kabul edilen, yün, keçi kılı ve ketenden, günümüz düz dokuma yaygılarına benzer teknikle dokunmuş *sumak*, *cicim* ve *kilime* benzer dokuma parçaları bulunmuştur.”⁶ “Yine Gordion’da M.Ö. 690 yılına tarihlenen üçüncü megaronun (ev tipi) zemininde dokuma parçası kalıntıları bulunmuştur. Ancak, kaynaklara göre, bu eser korunmadığı için sadece bilgi kayıtlarından tanınmaktadır. Yine, *Dorak* kazılarında da bir yer sergisinden söz edilmektedir.”⁷

“Kilim bugün Anadolu’da herkes tarafından bilinmekle beraber, bölgelere hatta köylere göre değişen ayrı isimlerle tanınmakta ya da düz dokuma yaygılarından her birine, teknik özelliklerine bakılmaksızın, *kilim* denilmektedir. Bursa yöresinde *kıyız*, Yalova çevresinde *kıyız*, Emirdağ (Afyon) civarında *köyüz-küyüs*, Çorlu, Tekirdağ çevresinde *çergi-çerge* (ince yün kilim–ince kilim), Edirne yöresinde *çerge*, (yaygı-kilim), Niğde yöresinde *çergi* ve kilim, Beyşehir (Konya) yöresinde *farda*, Konya, Aksaray, Kırşehir civarında *kilim* ismiyle anılmakta, Yozgat ve Sivas çevresinde düz dokuma yaygıların hepsine birden *kilim* denilmekte, Manisa ve İzmir yöresinde ise, *zili* dokumalara *kilim*, kilim teknikli dokumalara da *yaygı* adı verilmektedir. Ayvalık ve Ezine (Çanakkale) çevresinde ise kilim teknikli dokumalara *çul*, zili-kilim veya kilim-cicim karışımı dokumalara da *kilim* denilmektedir.” (Deniz, 1998: 12-13)

Anadolu’da kilim demek, özlemi, inancı, sevgiyi ilmik ilmik, renk renk gönül tezgâhında dokumak demektir.

“İnsan konuşması, bir eşyanın, canlı ve cansız varlıkların, soyut kavramların, bunlar hakkındaki düşünce ve duyguların sözlerle (sembollerle) dile getirilmiş şeklidir. Sanatta bir çeşit haberleşme aracı olup, duygu ve düşüncelerin aktarıldığı bir yol, usuldür. İnsanla evren arasındaki yakınlaşmaya yardımcı olur. Bir dilin kelime dağarcığı sembollerden oluşur.

⁵ Daha geniş bilgi ve resim için bkz. Y. Durul, *Yörük Kilimleri, Niğde Yöresi*, İstanbul 1977, s.10.

⁶ Gordion Dokumaları hak. bkz. B. Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.118, dipnot 3’te geniş bir kaynak göstermektedir.

⁷ Dorak buluntuları için bkz. B. Acar, *Kilim, Zili, Sumak*, s. 118, dipnot:4.

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

Bu dokuma yaygılarda da aynıdır. Anlatılmak istenen düşünceler, sembollerle ifade yoluna gidilmiştir.”(Acar, 1975, 6)

Bilindiği gibi Anadolu’da halk töresinde doğum, ölüm, insan hayatının önemli evrelerindendir. Bu evrelerde törenler yapılır ve söz konusu olayların gerektirdiği eşyalar törenlerde yerini alır. Anadolu’da halılar, kilimler ve semboller insanlara hayatlarının başlangıcından sonuna kadar – doğumda, düğünde, sünnetlerde, ibadetlerde ve ölümden- eşlik etmişlerdir. Çoğu göçebe dokuyucular genellikle okuma yazma öğrenmemişler, ama düğüm ve renklerle, uzun hikâyelerini, destanlarını, masallarını bir çırpıda anlatarak, cıvıl cıvıl renklere bu dokumalara işlemişler, böylelikle geçmişin düşünce ürünlerinin yansımalarının canlı tutulmasını sağlamışlar, gene aynı şekilde güncel hayatlarını inançlarını, sevinçlerini, üzüntülerini, sevgi ve acılarını, ihtiras ve rüyalarını, bitki ve canlıları şiirleştirip görüntüyü gizemli hiyerogliflere dönüştürerek dualarını ve engin psikolojik dünyalarını, destanlarını sembol denilen bu işaretlerle yazarak yün yüzeylere nakletmişlerdir. “Binlerce yıl geçmiş, çağlar değişmiş, insanların dünyası, düşünceleri, inançları değişmiş, semboller de elden ele yeniden şekillenmiş ve Anadolu kadınlarının eliyle karanlık tarihin yaşlı sembolleri kilim ve halıların üzerine yeniden dokunmuştur.”(Ateş, 1996, 136) Böylece bu semboller kilim ve halılarda desenlerle yeniden hayat bulmuştur.

Türkler Anadolu’ya geldiklerinde Orta Asya’daki dokuma geleneğine dayanan dokuma kültürlerini de beraber getirmişler, bu geleneği burada da devam ettirmişlerdir.

Anadolu’ya yerleşen Türk kolu, 24 boydan oluşan Oğuz’lardır. Bu 24 boydan bugün Anadolu’da varlığını hâlen devam ettiren hâkim boy Avşarlardır.

Anadolu’nun çeşitli bölgelerine yerleşmekle beraber yazları konar-göçer yaşayan Avşarların hayatında kilimin özel bir yeri vardır. Diyebiliriz ki, kilim dokumayan Avşar evi, kilim dokumayan Avşar kızı ve kadını yoktur.

Bugün yerleşik hayat sürdüren (sadece yazları konar-göçer olan) Avşarlar, başlangıçta ellerinde olan imkânları en iyi değerlendirme yoluna gitmiş, çadırlarını, yaygılarını, giysilerini, örtülerini, minderlerini, yastıklarını, çuvallarını, çanta, heybe ve torbalarını hayvanlarının yününi işleyerek dokumuşlardır. Dolayısıyla kilim dokuma, onların hayatlarının bir parçası olmuştur. Teknoloji ve tekstilin bugünkü gibi olmadığı dönemlerde kilim dokumak, ihtiyaç olmanın çok ötesinde bir zaruretti.

Konumuz olan Adana'nın Tufanbeyli kazasının Çakırlar köyünde dokunan Avşar kilimleri, düz dokuma yaygılarıdır ve el ile gerçekleştirilen dokuma türlerine girmektedir. Değişik kilim dokuma türleri bulunmakla beraber bu değişik kilim dokuma türlerinin birkaç bölge dışında farklı adları (cicim, zili, sumak genel olarak bütün belgelerde kilim kelimesi kullanılır) yoktur.

Avşar kilimleri maddî ihtiyaca cevap vermenin dışında genelde okuma yazma bilmeyen dış dünyaya kapalı dağ köylerinde yaşayan Avşar kadınlarının dışa vurulan dünyası, duyguları, şiirleri, hüznüleri, gözyaşları, sevinçleri, tabiri caizse duygularının patlama noktasıdır. Duyguların renklere desenlere vurulup nakşedilişidir.

“Hepsi stilize edilmiş olan bu desenlerin dilinden anlamak kolay değildir. Bizim âhenkli renklerle işlenmiş bir takım şekiller olarak gördüğümüz bir Avşar kiliminin sırasında bir güzelleme veya bir ağıt ifadesi olduğu ancak desenlerin anlamı çözüldükçe ortaya çıkar.” (Durul, 1987)

“Kilim demek; renk demek, renge susamışlık demektir. Avşar kilimlerinde çizgiler sert, renkler hırçındır. Çok dondurucu bir kıştan sonra baharı görmeden, kavurucu bir sıcaklığı yaşayan sert iklimlerin cefri kuruluşu; taşın, kayanın, çatlamış toprakların; bükülmeyen, yumuşamayan sert çizgileri gibi Avşar kilimlerinde de renkler ve desenler geliş güzel seçilmez. Her çizginin dili ayrı, anlamı ayrıdır. Desenler tamamen geometriktir. Altıgenler, eşkenar dörtgenler, baklavalılar, koç boynuzları, eli belindekiler, kancalar, çengeller, değişik düzenlemelerle sürekli kullanılan desenlerdir.” (Kültür sanat, 1991: 45)

Avşar kilimlerindeki sembollerin Oğuz boylarının Orta Asya'daki damgaları olan, hayvanlardan ve çoğunlukla kuşlardan olduğu bilinmektedir. Özellikle de kilimlerdeki kaz başı, koç boynuzu, kurt ağzı gibi çok stilize desenlerin günümüze dek gelerek geometrikleştirdiği görülmüştür. (Acar, 1975, 6)

Yıldız biçimindeki uğur ve bereket simgeleri, sağlık ve mutluluk tılsımı, yılan ve ejder kıvrımları, tırmık, kısacası Avşar kadının manevî dünyası, en küçük ayrıntılarıyla ve göz alıcı renkleriyle kilimlerde yüz yüze gelir. Bu desen ve figürler, hiç şüphesiz eski inanışlarla ilgili sembollerdir. Bu semboller renklerle de zenginleştirilmiştir.

“Belki Avşar kilimlerinin en göze çarpan özelliği, desenlerdeki renk zenginliğidir. Bu zenginlik her kilimde, yünün kalitesi ve göz alıcı parlaklığına bağlıdır. Bu nedenle her kilimin kendine özgü bir alımlılığı

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

vardır denilebilir. Renklerdeki zenginlik ve canlılık, kilimi dokuyan kadınlarının eskiden beri devam ettirdikleri konar-göçer yaşantılarına uygarlığın az ve çok herhangi bir etkisinin karışmasından, başka bir deyimle, ilkel bir yaşam düzeyi sürdürmelerinden ileri gelmektedir. Doğuştan ince bir sanat duygusuna sahip olmaları ve özellikle, yaşantılarını basit bir tarzda sürdürmeye alışkın bulunmaları, onlara, kendilerini sadece renk dünyasına adanmak olanağını sağlamıştır. Bu suretle adeta âşık oldukları renk âlemlerinde birçok yeni gelişmeler olmuş ve renklerde, âhenkli bir bütünlük meydana gelmiştir. Bu üstün duygusu sayesinde, renkler uygun bir şekilde kullanılmış göze batan herhangi bir renk çatışması çıkmamıştır. Bir renk armonisi olmuştur. İşte Avşar kilimlerindeki, incelik ve üstünlük sağlayan başlıca özellik, renklerdeki sezginlik ile düzenliğin oluşturduğu olağanüstü etkilerdir.” (Hermann, H, 1975: 54)

“Avşar kilimlerinde çingene pembesi, kırmızı, mavi, yeşil, mor, beyaz, kahverengi, turuncu, bej, siyah, pembe, sarı, vişne çürüğü ve tonları kullanılan başlıca renklerdir. Avşar kilimlerinde dokunan desenler, yalnız resim değeri değil, etnografik anlamda bir değer ifade ederler. Buna, tabii rengi de katmak gerekir. Bir desenin şu veya bu renkte işlenmesi, onun anlamını değiştirebilir. Lirik duygulardan akılcı düşüncelere kadar her şey renklerle ifade bulur. (Güvemli, 2-4) Dolayısıyla, renklerin de kendi anlamları vardır. Birçok yörede yeşil “murattır, aşkı karşılık bekler”, mavi “ümit”; turuncu ve kırmızı “şiddet, sevgi”; siyah “yas” (bazı yerlerde tam tersine mutluluktur); beyaz “yas alametidir”(Durul, 1987: 2); mor “keder” gibi duyguları ifade eder. Bir desenin şu veya bu renkte işlenmesi, onun anlamını değiştirebilir. Meselâ, pembe bozuntuyu dile getirir. “Al giyenin gönlü dolu, mor giyenin çoktur malı”, derler.” (Kültür Sanat Dergisi, 1991: 47)

Bazen bu desenler boy veya aşiret arasında özel bir dil olarak kullanılır. Gelin gittiği zaman onunla beraber gönderilen kilim, nakışlarıyla uzun zaman kalacak bir mektup veya kitap vazifesi görür. Bazen de, rakip aşiretlerin anlaması gereken bir şifre vazifesi görür bu nakışlar.

Dokuma sanatımızdaki desen ve desenler (Halı-Kilim) Türk kadının, iç dünyasını anlatarak geçmişine ışık tutmuş, bize pek çok ipuçları vermiştir. Onun elinde dokunan her şey, bir sanat eseri olarak karşımıza çıkmıştır. Bu desenler, Türk kadınının, kâh ıstarında, gergefinde, rengârenk, desen ve aşk, tabiat olmuş veya yavuklusuna uçkur, çocuğuna kolan, önünde etek olmuş ya da kilim olarak sergilenmiştir. Böylece Türk kadınının sanatkar ruhunu, inceliklerini en güzel şekilde bugüne yansıtmıştır.

Dokuma sanatında kullanılan bu desenler, çeşitli şekillerde bir araya gelerek desenleri oluşturur. Desen ve desenler, çeşitli nedenlerle ortaya çıkarak gelenekselleşir. (Acar, 1975: 25)

Tabii, çevremiz (göl, akarsu vs.) bitkiler (ağaç, yaprak, dal, çiçek, kozalak, vs...) çevremizde gördüğümüz canlı varlıklardan hayvanlar (kuş türleri, yılan, kirkayak, akrep, kurbağa, kaplumbağa) eşyalardan (tarak, ibrik, kirkit, boncuk, ayna vs...) yaşadığımız çevremizde (çadır, ev, direk, yol vs...) insan vücudu (el, baş, rahim, omurilik vs.) gibi varlık ve nesneleri dokuma tekniklerine uygulamak suretiyle desenleri meydana getirirler. (Acar, 1975: 26)

Dokumalarda bu desenlerin yanı sıra, gözle görülen nesneler ve soyut kavramları da sembolize eden desen ve desenler kullanılmıştır. Örneğin çeşitli yazarlar tarafından evrenin kapısı, Allah'a ulaşılan kapı, yol, kibleyi gösteren işaret olarak yorumlanır. Çoğunlukla dikey sivri uçlu şekilde bir tür dikdörtgenden meydana gelen mihraplar bu sembolizme örnek gösterilirler. (Resim 5, 7, 15)

Desenler, bir iletişim gereksinimi olarak sembollerden türemiş ve karşılıklı anlaşılma amacına dönüktürler. Kapsamlarında gizemli mitler bulundurlar ve büyüler dünyasının ürünleridir. Bu nedenle bunların kullanımı salt süslenme amacına dönük olmayıp, estetikten çok psikolojik anlamı baskındır.⁸

I. AVŞAR KİLİM ÇEŞİTLERİ

Avşar kilimleri, kullanım alanlarına göre farklılıklar göstermektedir. Bunlar sırasıyla;

- A- Divan Örtüsü: Filikli dokumayla yapılan örtünün dışında basit dokumayla da yapılmaktadır.
- B- Kilim Seccade: Değişik tekniklerle dokunduğu için zengin desen özelliklerine sahiptir.
- C- Yastık: Sedirlere konmak, yaslanmak amacıyla dokunmaktadır. Alaboncuklu, bıtrıklı, kıvrımlı, vb. adlarla dokunan renk ve desen

⁸ ACAR, B., a.g.e., "Desenler ve Desenler", s.25.

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

zenginliği bol olan aynı zamanda da estetik özellikte dokunmuş tekstil ürünlerinden biridir.

D- Heybe: Çente, torba.

E- Çul, Çuval, Çadır: Çeşitli yiyecek maddelerini, özellikle tahılları desenli dokuma çuvalları içinde saklarlar. Mutfak araç ve gereçleri de (bıçak, kaşık ve oklava) ufak dokuma torbaları içinde korunur.

F- Yer yaygısı: Tek parça ve çift parça (çift kanat) olarak dokunup birleştirilmek üzere büyük yer yaygısı şeklinde kullanılmaktadır.

G- Sofra Bezi

H- Yatak Örtüsüdür. (Durul, 1957: 65–66)

II. AVŞAR KİLİMİNDE DOKUMA TEKNİKLERİ

Düğümlü halı dışındaki havsız düz dokuma yaygılar arasında en tanınmış olan çözgülerin atkılar tarafından tamamen gizlendiği atkı yüzölçümleridir. Kilim deyimi her ne kadar, çok geniş anlamda, bütün havsız düz dokuma yaygıları içine alır şekilde genel olarak alınıyorsa da, cicim, zili, sumak... gibi düz dokuma yaygılar apayrı teknikte dokunmuş yaygılardır.

Avşar kilimleri de, ayrı tekniklerle dokunmaktadır. Fakat bu teknikler, dokuyucu tarafından ad olarak ayrı bir teknikte söylenmemektedir. Aşağıda bu teknikler belirtilmiştir ve bu teknikler Avşar kilimlerinin vazgeçilmez parçalarıdır.

A. Düz Atkı Yüzölçümlü Dokuma

Tezgâhta uzunlamasına ön-arka, çift sıra ipliklerin (çözgü) arasından bir ön ve bir arkadan geçen enine ipliklerden (atkı) meydana gelen, çözgülerin atkılar tarafından tamamen örtüldüğü bir dokuma türüdür. Bu şekilde çözgülerin atkılarla örtebilmesi için atkılar çözgüler arasından bol bırakılarak geçirilir ve kirit ile bastırıp, bu bolluk yok edilir. Çuval, heybe ve düz renkli veya enine bantlar halindeki yaygılar bu teknikle dokunur. Araştırma yaptığımız bölgede kilim, çuval, itea ve çanta örneklerinde bu teknik uygulanmıştır.

B. İlikli Kilim Dokuma

Atkılar, belirli desen alanlarında gidip geri dönerken en son çift çözgüye dolanarak geri döndüklerinden, iki ayrı renkteki atkının karşılaştıkları dikey çizgilerde birer ilik meydana gelir. Böylece Avşar kilimlerinde ve Anadolu’da en tanınmış kilim-atkı yüzlü dokuma türü “ilikli kilim” meydana gelir. Atkı yüzlü dokumalarda elden geldiğince dikey çizgilerden kaçınılır. Ancak, bu dikey desen sınırlarında basamaklar halinde 1 cm.yi geçmeyen ufak iliklerin meydana gelmesi sağlanarak boydan boya yırtıkların oluşması önlenmiş olur. Avşar kilimlerinde, hatta Türkiye’de dokumacılık yapan hemen her yörede ilikli kilim dokunur denilebilir. Avşar kilimlerinde ilikli kilim dokuma, genellikle kilim dokumalarının bordürlerinde, su yolu ve tarak desenlerinde kullanılmaktadır. (Acar, 1975: 4)

Araştırma yaptığımız Çakırlar Köyündeki Avşar kilimlerinde ilikli kilim tekniği kullanıldığı tespit edilmiştir.

C. Cicim Tekniği

Kilimlerdeki ve bez ayağı dokumalardaki atkı ve çözgü sisteminden ayrıca, renkli desen ipliklerinin kullanıldığı bir dokuma türüdür. Düz bez ayağı dokuma veya atkı yüzlü dokuma zeminler üzerine ince çizgiler halinde “sarma” işlemini andıran bir görünüşte olduğu için, halk arasında sonradan iğne ile işlenen bir yazgı türü olarak bilinir. (Acar, 1975: 56–57)

Cicim, dokumalarda çoğunlukla çapraz ve dikey çizgiler kullanılır. Enine çizgilerle aynı dolgulu görünüş elde edilemeyeceğinden enine çizgilerden kaçınılır. Avşar kilimlerinde cicim; sofra bezi, yastık, çul, çuval gibi küçük ve çok sık olmayan desenlerde kullanılır. Araştırma yaptığımız bölgede, özellikle çuvallarda, bu teknik kullanılmıştır. (Resim 19–20–21)

D. Zili Tekniği

Zili dokumalarda atkı ve çözgüden ayrıca renkli desen iplikler, önyüze atlamalar yapılıyorsa da, cicimde bu iplikler desenlerin konturlarını meydana getirmek için yukarıya doğru sarılarak devam eder. Zilileri cicimlerden ayıran en önemli özelliklerden biri olarak çözgü

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

çiftlerinin bozularak üç veya beş üstten, bir alttan geçen değişik renkteki desen iplikleri, kendi aralarında bir boydan bir boya giderler. Tüm zemin 2–1–3–1 veya 5–1 atlamalarla doldurulmuş olur. Dikey konturların çözülmemesi için karşılıklı gelen tek sıra atlayan ayrı renkte desen iplikleri karşılaştıkları zaman birbirlerine kenetlenerek üst sırada geri dönüş yaparlar. Böyle durumda araya iki sıra atkı atmak gerekmez. Zili dokumada daha çok enine ve boyuna çizgiler kolaylıkla dokunabilir. Daha çok canlı renklerle dokumaktadır. Avşar Kilim dokumalarında, yastık, seccadede ve duvar süsü olarak zili dokuma yapılmaktadır. (Acar, 1975: 61) Çalışma bölgemizde zili tekniği uygulanmış bir örnek tespit edilmiştir.

E. Dokuma Tezgâhları

Avşar kilimleri genelde dik, yatık veya duvara kurulmuş ıstar tezgâhlarda dokunur. İstar göçebe hayatına uygun, taşınması ve kurulması basit, hatta göç halinde konaklanan yerde yapılabilecek basit dokuma aracıdır. (Durul, 1985: 16)

III. KULLANILAN BOYALARIN ELDE EDİLİŞİ VE ÖZELLİKLERİ

Eski Avşar kilimlerin hemen hemen hepsinin kök boylarla yapılmasına karşılık, günümüzde bu durum değişmektedir. Mümkün olduğunca kimyasal boya kullanmamaya özen gösterilmektedir. Ama kimyasal boyanın da olmadığı söylenemez. Avşar kilimlerinde renkler, çeşitli bitkilerin köklerinden, yapraklarından ya da tohumlarından çıkarılmaktadır. Asma yaprağından sarı yeşil arası renkler elde edilir. Ayva yaprağı ve dalları ile soğan kabuğu karıştırılarak ayva çürüğü, açık ve koyu tonlar elde edilir. Çoğunlukla çul, çuval ve yastıklarda kullanılır. Mavi tonlar çivit otunun yapraklarından elde edilir. Nazar için kullanılan bu boya daha çok kıvrım olarak dokumaların zemininde kullanılmaktadır. Kahverengi tonlar meşe türlerinin palamutları, yaprakları ve gövde kabuklarından elde edilir. Siyah kara boya denilen saç kibris'tan elde edilir. Işık haslığı yüksek olan bu doğal madde fazla kullanıldığında yünün çürümesine yol açar. Kırmızı ve tonlarının elde edildiği bu boyar madde, dil kanatan kırmızı kök boya sarmaşığı olarak bilinen bitkinin çiçeğinin kurutularak toz hale getirilmesinden sonra kullanılır. Kilimlerin kontür ve bordürlerde kullanılmaktadır.

Avşar dokumalarında bu kök boyaların yanında mordanlı boyalar denilen boyar maddeler de kullanılmaktadır.

Dokumalarını renklendirmek için eski insanların elinde, bitkilerden çıkarılan öz suları vardır. “Mordanlı boyalar” denilen grubu oluşturan bu boyar maddeler değişik kökenli liflere karşı ilgileri olmayan ancak mordan adı verilen üçüncü bir kimyasalın yardımı ile lif üzerinde sabitleşen boyar maddedir. Mordanın işlevi, boyar maddelerden liflere kimyasalda mekanik bağlarla bağlı, suda çözülmeyen kompleksler meydana getirmektir.(Ayes, S, 1958: 8066)

Mordanlar yün, ipek ve bitkisel liflerin boyanmasında hem rengin hasılığını sağlamak, hem de aynı boyar maddeden değişik renkler elde etmek için kullanılmaktadır. Mordan niteliği olan maddelerin her biri ayrı boyar madde ile farklı renkler verir. Mordanlama, belli miktarda mordanla yünün bir arada kaynatılması yoluyla gerçekleştirilir.

IV.AVŞAR KİLİMERİNDE KULLANILAN DESEN VE MOTİFLER

Avşar kilimlerinde kullanılan desenleri üç grupta inceleyebiliriz. Bunlar sırasıyla yaşamı simgeleyen desenler, korunmayla ilgili desenler ve ölümsüzlük ve soyla ilgili desenlerdir.

A- Yaşamı Simgeleyen Desenler

Yaşamı simgeleyen desenleri de ikiye ayırabiliriz.

1. Suyolu Deseni: Suyolu deseni her zaman kullanılmıştır. (Resim 1, 8, 9, 11, 14)
2. Ölümsüzlük ve soy ile ilgili desenler ve doğum ve çoğalma konulu desenler.(Resim 5)

B- Korunma ile İlgili Motifler

1. Pıtrak: Pıtrağın üzerindeki dikenlerin kötü gözü uzaklaştırdığına inanılır. “Pıtrak gibi” deyimini ile ağaçlardaki meyve bolluğu anlatılır ve pıtrak motifi, bereket simgesi olarak çuvallarda ve yaygılarda görülür. (Resim-20)

2. Tarak: Daha çok doğum ve evlilikleri simgeler. Evlenme isteğini dile getirir. Doğum ve evliliğin kötü gözden korunması için kullanılır ve malı, mülkü, canı korumak için kullanılır. (Resim-17) Beyaz, siyah, kahverengi, mavi renklerle bordürlerde ve mihrapta çokça kullanılmıştır.
3. Göz: Kötü gözle bakışın kökeni veya çıkış noktası insan gözüdür. Verdiği zararın önlenmesinin en kısa çaresinin yine kendisi olduğu kabul edilmektedir. Yaygıların hepsinde ve belirgin olması için kırmızı, mavi, yeşil gibi renklerle kullanılmıştır. (Resim 5-12-14)
4. Haç: Nazara karşı kullanılan bir başka desen de yatay ve düşey çizginin kesişmesi ile oluşan haçtır. Haçın kötü gözü dört parçaya bölerek etkisini azaltacağına inanılır. (Resim-15)
5. Kıvrım-Çengel: Nazarla ilgili, onu uzaklaştıran bir desen de “çengel”, “eğri cennet”, “eğri ala”, “balık” olarak adlandırılır. (Resim-1) Çuvallarda, yastık kenarlarında ve bordürlerde yer alır.
6. Kurt Ağzı, Kurt İzi, Canavar Ayağı: Avşar kiliminde sıkça görülür. Hayvancılıkla gelen en baş sorunlarından biri kurtlardır ve bu insanları kurt ağzı, kurt izi, canavar ayağı dokumaya yöneltmiştir. (Resim-18) Avşar kilimlerinde kullanılan desenlerden (Resim 1- 4- 6) bazıları bunlardır.

C- Ölümsüzlük ve Soy ile İlgili Motifler

Kuşlar: Kuşlar kadar çeşitli anlamlar taşıyan bir diğer motif yoktur. Kuş, mutluluk, sevinç, sevgi örneğidir. Kuş, kadınla özdeşleşmiştir. Kutsaldır. Kuş, özlem, haber beklentisidir. (Resim-1-12) Kuş kuvvet temsilcisidir. (Erbek, 1986, 5)

A- Doğum ve Çoğalma Konulu Motifler

1. Elibelinde: Analık ve doğurganlık simgesidir.(Resim-3) Genelde yastık ve seccadelerde, canlı renklerde cicim tekniğinde kullanılmıştır. Kilimlerde de bu desen kullanılmaktadır.
2. Koçboynuzu: Bereket kahramanlık, güç ve erkeklik sembolüdür. (Resim-4) Hemen her yaygıda çokça kullanılmış, koyu zemine açık, açık zemine koyu renkle belirgin olarak dokunmuştur.
3. Bereket: Genelde kadın-erkek ilişkisini ve üremeyi simgelemektedir. Buğday ve arpa başağı da kullanılır.
4. Saçbağı: Evlenme isteğini yansıtır. Dokumaya kendi saçından biraz ekleyen bir kadın, bu davranışı ile ölümsüzlük isteğini dile getirir.
5. Bukağı: Aile birliğinin devamını, sevgililerin birbirlerine bağlılıklarını, kopmamaları gerektiğini simgeler. (Resim-2)
6. Aşk ve Birleşim “Ying-Yang”: veya gece gündüz olarak adlandırılmıştır. Desen, genelde birbirine zıt iki renkte anlatılır. Ancak her renk üzerine diğerinden ufak bir nokta taşınır. Anlamı; doğada hatasız ve saf hiçbir şeyin bulunamayacağı sembollendirilir. Genellikle pembe-beyaz renklerle kullanılır.
7. Yıldız: Mutluluk anlamında olup, gökyüzünü simgelemez. Genel Adı “Mührü Süleyman” olan altı köşeli yıldız, Süleyman Peygamberin yaşadığı yıllardan çok önceleri, Anadolu’da, Frigya döneminden beri kullanıldığına göre, Süleyman’ın mühründen başka bir anlamı olması gerekir. Yıldızın doğurganlık organını simgelediği ana tanrıça heykelleri düşünülürse, desenin bereket ile ilgisi olduğu düşünülebilir. Avşar kilimlerinde bu desen de (Resim 9-11) canlı renkleriyle dikkat çekmektedir. (Erbek, 1988,3)

Adana Tufanbeyli Çakırlar Köyünde dokunan kilimlerde kullanılan desen ve motiflere gelince; çatkı, barnak veya çifte barnak (parmak), sığır südü, boncuk, mıhrap, gurd aşı, gurd azı (kurtağzı), gıvrım (kıvrım-çengel),

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

çatkılı gıvrım, elma, garagöz, kerpiç, taygözü, çiçek, omurilik soğanı, saray, gadın gobe (kadın göbeği), keser, doldurduk veya doldurgeç, yıldız, cırlık yıldızı, saçaklı yıldız, it izi, kupeli, gurd azı egrimcelisi, saymen (seymen, samen), zencir, tılıfli küpe, sıcan dişi, yedirgi, goç boynuzu (koç boynuzu) deller ciceci, dal, yaprak küpeli gıvrım, el, yarım muska, dikme, kertmeli barnak guş (kuş) saç örgüsü, yar yara küstü, kertme tuc-haç, cıbık, tahta, solucan (sogulcan), sarı cıbık, gayma gılıç, ala boncuk, gol, bıtırak, golan (kolon), deve boncuğu, daban, nergiz, direk olarak adlandırılmaktadır.

Adana Tufanbeyli Avşar Çakırlar Köyünde 18 adet kilim, 3 adet çuval, 1 adet sofra örtüsü (itea), olmak üzere 22 adet dokuma parçası incelenmiştir. Bu dokumalar sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda verilen Avşar kilimlerinde bulunan desenlerin (sembollerin) zihinsel gelişim boyunca Avşar kilimlerindeki korunumu ve günümüzdeki kullanımının nasıl anlaşılması gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir.

AVŞAR KİLİM ÖRNEKLERİ

Örnek : 1

İsmi : Köleker Kilim.
İnceleme Tarihi : 2010
Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar köyü
Bulunduğu Tarih : 2007
Türü : Yaygı
Boyutları :

En : 3,50 m

Boy : 5,50 m

Kullanılan Gereçler: Yün ipliği

Çözüde : Yün

Atkıda : Yün

Desende : Yün

Kullanılan Teknikler : Kilim

Kullanılan Renkler:

Zeminde : Kırmızı, kahverengi, siyah

Desende : Sarı, turuncu, beyaz, açık yeşil,
koyu yeşil, kırmızı, açık mavi,
pembe, kahverengi, siyah

Kullanılan Boyar

Madde : Kök Boya

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : El, barnak (parmak) sığır südü (sığır sidiği), boncuk,
gurdaşı, gurd ağız, gıvrım (kıvrım), cengel, yıldız, elma, kerpiç,
çiçek, keser

Kompozisyon : Kilim yaygı olarak kullanılmaktadır. Bütün dokunmuştur. Dört tarafında çeşitli motiflerden oluşmuş su tabir edilen 6 sıra vardı. Orta bölümde yine özel motiflerle bölümlendirilmiş 4 bölüm vardır. Bu bölümdeki motiflerin kompozisyonları da birbirinden farklıdır. Kilimdeki motifler sağ kenardan başlayarak sırasıyla şöyledir.

- 1- Dış kenar: EL (Bu motif açıkça ele benzemektedir)
- 2- Elden sonraki kırmızı kertikli sıra: BARNAK (parmak) (Bu motif beyaz ve yeşil olarak kilimin iki yanında devam etmiştir)
- 3- Kırmızı barnaktan sonra gelen noktalı büyük çizgi: SIĞIR SÜDÜ (sığır sidiği)
- 4- Sığır südü içindeki noktalar: BONCUK
- 5- Kıvrımların ortasından çıkan motif: GURD AŞI- GURD AZI
- 6- Beyaz ve yeşil renkli barnak (parmak) arasındaki kırmızı içindeki siyah motif: GIVRIM (kıvrım-çengel)
- 7- Yeşil barnaktan sonra kilimi çevreleyen ve kareleri meydana getiren motif: YILDIZ
- 8- Yıldız ortasındaki motif: ELMA
- 9- Üst tarafı düz çizgi kenarları barnak olan kare içinde ise: (Yakın çekim kilim) Sarı motifin sağa sola uzanan kısmı: GURD AŞI Aşağı ve yukarı olan kısımlardaki motif: KERPIÇ
- 10- Üstteki kerpiğin üst yan tarafında görülen motif: ÇİÇEK

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

11- Alttaki kerpiğin yanındaki motif: SARAY

12- Çiçek ve sarayın ortasındaki büyük motif: KESER (Bu motif iç içe iki keserden meydana gelmiş, gurd aşı motifleriyle süslenmiş.)

Kaynak Kişi: Sultan Kılıç

Örnek : 2

İsmi : Keser Kilim. (Büyük motifler kesere benzediği için bu ismi almıştır)

İnceleme Tarihi : 2010

Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih : 2007

Türü : Yaygı

Boyutları :
En : 2,50 m
Boy : 4,50 m

Kullanılan Gereçler: Yün ipliği
Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim

Kullanılan Renkler :
Zeminde : Zeminde kırmızı, siyah,
haki, koyu bej
Desende : Sarı, siyah, beyaz, pembe,
kırmızı, yeşil

Kullanılan Boyar
Madde : Kök Boya, koyu bej, mavi

Kilimde Kullanılan
Motif isimleri : Barnak (parmak), gurd ağzının eğrimcelisi, catkı, keser, doldurgeç,
eğrimceli yıldız ya da çırılık yıldızı, sacaklı yıldız

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmaktadır. İki parça (şak) dokunmuştur. Ortadan da dikilerek birleştirilmiştir.

Motifler sağdan sırayla;

- 1- Turuncu kısım: BARNAK
- 2- GURD AZININ EĞRİMCELİSİ
- 3- Eğrimcelerin ortası çarpı şekli motif: ÇARPI
- 4- BARNAK
- 5- Barnaktan hemen sonra bir yarım keser şekli görünüyor: İç içe iki KESER
- 6- Küçük keserin ortasında yine EĞRİMCELİ, GURD AĞZI görünüyor

Ayşen KILIÇ - Gonca YAYAN

- 7- Gurd ağzının alt ve üstünde görünen motifleri DOLDURGEÇ denilen belirli şekle bağlanamayan motifler
- 8- İki keser arasındaki boşluktaki motifler: EĞRİMCELİ
- 9- Bütünü görünen keserin en tepesindeki bölümün içindeki motif: YILDIZ ya da CİRLEK YILDIZI
- 10- Cırlek yıldızın hemen altında içteki keserin üstü GIVRIM motiflerinden meydana gelmiştir.
- 11- Gıvrım motiflerinin dış tarafını (beyaz olanlar) EĞRİMCELİ motifleri çevirmiş
- 12- Gıvrımlardan meydana gelen keser motiflerinin ortasındaki motif: SAÇAKLI YILDIZ

Kaynak Kişi: Server Kılıç

Örnek : 3

İsmi : Zencirli Kilim. (zencire benzediği için bu motiflerden ismini almıştır)
İnceleme Tarihi : 2010
Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü
Bulunduğu Tarih : 2007
Türü : Yaygı

Boyutları :
En : 2,50 m
Boy : 3,50 m

Kullanılan Gereçler:
Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim

Kullanılan Renkler :
Zeminde : kırmızı, mavi
Desende : mavi, krem, kırmızı, siyah,
beyaz, sarı, kahve

Kullanılan Boyar

Madde : Kök Boya,

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Kerpiç, gurd ağzı, saymen (seymen), gıvrım, sıçan dişi, zencir, tilifli küpe, elibelinde

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmaktadır. Tek parça hâlinde dokunmuştur.

Sağdan itibaren motifler sırasıyla;

- 1- İlk motif: KERPIÇ
- 2- Kerpiğin ortasındaki motif: Yan taraf: GURD AZI üst ve alt: SAYMEN
- 3- BARNAK

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

- 4- Barnaktan sonraki mavi motif: GIVRIM, ELİBELİNDE
- 5- Gıvrımdan sonraki beyaz: SIÇAN DIŞI
- 6- Siçan dışından sonra gelen mavi ve kırmızı kısımların ortasındaki motifler: KÜPE
- 7- Küpelerin altındaki motif: GIVRIM
- 8- Mihrap şeklindeki etrafı GIVRIM motifleriyle süslü motif: ZENCİR
- 9- Zencirlerin ortasındaki, köşenin tam altındaki motif: TİLİFLİ KÜPE
- 10- Tilifli küpenin ortası: GURD AZI

Kaynak Kişi: Döndü Kılıç

Örnek : 4

İsmi : Çatkılı Kilim
İnceleme Tarihi : 2010
Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü
Bulunduğu Tarih : 2007
Türü : Yaygı

Boyutları :
En : 2 m
Boy : 3,50 m

Kullanılan Gereçler :
Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim

Kullanılan Renkler :
Zeminde : Kırmızı, krem, mavi
Desende : Kırmızı, lacivert, yeşil, siyah, koyu bej, koyu kahve

Kilimde Kullanılan
Motif isimleri : Yedirgi, barnak, eğrimceli, sacaklı yıldız, gurd ağzı, goç boynuzu, golon, kupe, tilifli, it izi.

Kullanılan Boyar
Madde : Kök Boya kullanılmıştır

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmaktadır. Tek parçadır.

Motifler soldan itibaren sırasıyla;

- 1- Sarı kısım: YEDİRGİ-BARNAK
- 2- Lacivert kısım içindeki motif: EĞRİMCELİ
- 3- Lacivert içindeki motifler: SAÇAKLI YILDIZ (üst sarıdan sonraki lacivert içindeki motif)
- 4- Mavinin içindeki motifler: EĞRİMCELİ GURD AZI

Ayşen KILIÇ - Gonca YAYAN

- 5- Barnaktan sonra en üst ve alt köşelerdeki EĞRİMCELİ GURD AZI
- 6- Aralardaki GURD AZI
- 7- Ortadaki beyaz motifin alt ve üst başları GOÇ BOYNUZU
- 8- Ortadaki motif: iç içe GOLONLARDAN meydana gelmiş
- 9- Golonların birleştiği orta kısmın iki tarafında ki şekil: KÜPE
- 10- Golonların üst kısmındaki üç motif: TİLİFLİ
- 11- Yan yana olan tilifli barnakların altındaki barnak küçük motif: İT İZİ
- 12- İt izlerinin alt ve üstündekiler: GURD AZI

Kaynak Kişi: Fadime Bozdoğan

Örnek : 5

İsmi	: Mihraplı Kilim (Bu kilimde mihrabın içindeki bölümde insan organları motiflendirilmiştir. Mihrap şeklinde olduğu için bu adı almıştır.
İnceleme Tarihi	: 2010
Bulunduğu Yer	: Adana Tufanbeyli Çakırlar Köyü
Bulunduğu Tarih	: 2007
Türü	: Yaygı
Boyutları	: En : 1,50 m Boy : 2,50 m
Kullanılan Gereçler:	Çözüde : Yün Atkıda : Yün Desende : Yün
Kullanılan Teknikler: Kilim	
Kullanılan Renkler :	Zeminde : Kırmızı, mavi, yeşil Desende : Yeşil, siyah, kırmızı, beyaz, mavi, yeşil, kahve
Kilimde Kullanılan	
Motif isimleri	: Yedirgeli, barnak, çatkılı kıvrım, çift (çift barmak) barnak, garagöz, elma, küpeli kıvrım, taygozü, omur ilik soğanı, omurilik (omurga), gadin gobeği, saymen
Kullanılan Boyar	
Madde	: Kök Boyalar kullanılmıştır
Kompozisyon	:Yaygı olarak kullanılmaktadır. Tek parçadır. Bu kilimin asıl özelliği mihrap içindeki kullanılan motifin insan vücudunu temsil etmesidir. Mihrabın en üst köşesindeki motif taygozü olarak adlandırılır. Bu motif insan başını temsil etmektedir. Tay gözünün altındaki motif (kırmızı) omurilik soğanını, omurilik soğanının altındaki tırtıklı şekil omurgayı, onun altındaki beş beyaz üçgenden meydana gelen kısım kadın göbeğini, aşağı ve yukarı uzanan uzantı şekilleri de el ve ayakları temsil etmektedir.
Motifler sağdan itibaren sırasıyla;	
1-	Yeşil kısım: YEDİRGELİ
2-	Siyah kısım: BARNAK

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

- 3- Kırmızı ortasındaki motif: ÇATKILI KIVRIM
- 4- CİVT BARNAK
- 5- Mavi içindeki, çift barnak arasındaki motif: GARAGÖZ
- 6- Çift barnaktan sonra üst köşedeki motif: KÜPELİ
- 7- Küpelinin altındaki motif: GARAGÖZ
- 8- Garagözün altındaki motif: ELMA
- 9- Mihrap gıvrımlardan meydana gelmiş: KÜPELİ GIVRIM
- 10- Mihrabın içindeki şekil İNSAN VUCUDUNU motive ediyor.
- 11- Mihrabın en üst köşesindeki motif: TAYGÖZÜ (Bu motif başı temsil ediyor olmalı)
- 12- Taygözünün altındaki motif: ÖMÜRİLİK SOĞAN
- 13- Omurilik soğanından sonraki tırtıklı şekil: OMURİLİK (omurga)
- 14- Omuriliğe bağlanan beş beyaz üçgenden meydana gelen kısım: GADIN GÖBE
- 15- OMURİLİK biraz daha devam ediyor.
- 16- Köşeli beyaz kısmın belirli adı yok. Ortasındaki motif: SAYMEN

Kaynak Kişi : Kamer Atıcı

Örnek : 6

İsmi : Aynılı Keser Kilim (Birbirine benzeyen keser motiflerinden meydana geldiği için bu ismi almıştır.)

Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih : 2007

Türü : Yaygı

Boyutları :
En : 2,50 m
Boy : 4 m

Kullanılan Gereçler:
Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim

Kullanılan Renkler :
Zeminde : Kırmızı, siyah
Desende : Kırmızı, bej, sarı, çingene
pembesi, mavi, yeşil

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Kerpiç, sıçan dişi, eğrimceli keser, çatkılı, gurdazı, kupe

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar kullanılmıştır

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmaktadır. Tek parçadır.

Ayşen KILIÇ - Gonca YAYAN

Motifler yukarıdan aşağıya sırasıyla;

- 1- Kenar motif: KERPIÇ
- 2- Beyaz kertikli çizgi: KALEM ya da SIÇAN DIŞI
- 3- Yeşil motifler: EĞRİMCELİ
- 4- EĞRİMCELİLER BARNAKLARA bağlanmış.
- 5- Keserlerin dış kenarlarında, aralarında ELMA ve DOLDURDÖK motifleri görülüyor.
- 6- Büyük keserin içinde küçük bir KESER motifi
- 7- Küçük keserin içindeki motif: ÇATKILI
- 8- Keserlerin köşelerinde GURD AĞZI, yanlarında KÜPELER görülüyor.

Kaynak Kişi: Menekşe Kılıç

Örnek : 7

İsmi : Mehraplı (mihraplı) Kilim
Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü
Bulunduğu Tarih : 2007

Türü : Yaygı
Boyutları :
En : 1,50 m
Boy : 2,50 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün

Atkıda : Yün

Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim

Kullanılan Renkler :

Zeminde : Siyah, beyaz,
kırmızı, mavi

Desende : kırmızı, bej,
mavi, siyah,
yeşil, koyu mavi,
sarı

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : El, gurd azı, kurd aşı, mihrap, kıvrım, çifte barnak, elma, doldurgeç
(doldurdök)

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Değişik bir kilim örneğidir. Alışlagelmiş kilim motiflerinden meydana gelmiştir.

Motifler üstten itibaren şöyle sıralanmaktadır;

- 1- EL motifleri
- 2- GURD ÂZİ-GURDAŞI motifleri

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

- 3- Kırmızı zemin ortasındaki motif: MİHRAP
- 4- Mihrap kısmı motifi: GIVRIM
- 5- Mihrabın yan kenarları: CİVTE BARNAK
- 6- Mihrabın içinde ve dışında: GURD AZI ve GIVRIMLI motifler
- 7- Mihrabın üst iki yanında: ELMA motifleri
- 8- Elma motiflerinin yanlarındaki motifler: DOLDURGEÇ ya da DOLDURDÖK
- 9- Kilimin yan taraflarında BARNAK, GURD ÂZİ – GIVRIM motifleri görülmektedir.

Kaynak Kişi: Emine Atıcı

Örnek : 8

İsmi : Küpeli Kilim (Diğer deyişle deliler (deller) çiçeği) Kilimdeki çiçek motifleri deller çiçeği adını aldığı için deller çiçeği, küpeli kıvrımlara yer verildiğinden küpeli kilim adını almıştır.

Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü
Bulunduğu Tarih : 2007
Türü : Yaygı

Boyutları :
En : 1,25 m
Boy : 2 m

Kullanılan Gereçler:
Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim (yaygı)

Kullanılan Renkler :
Zeminde : Kırmızı, mavi
Desende : Kırmızı, mavi, siyah, sarı, kahve

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Kerpiç, omuriliği, deller çiçeği, dal, yaprak, çiçek, küpeli, saray, çatklı

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Avşar kilimlerinde genelde köşeli motifler sembol olarak kullanılırken burada çiçek motifleri kullanılmıştır.

Sol kenardan itibaren motifler sırasıyla;

- 1- Kahverengi kısım içindeki motifler: KERPIÇ
- 2- Kırmızı ve siyah çizgiler: ÖMÜRİLİĞİ
- 3- Gri kısımdaki çiçek motifleri: DELLER ÇİÇEĞİ

Ayşen KILIÇ - Gonca YAYAN

- 4- Çiçeklerin dal kısımları: DAL
- 5- Dalların üzerinde yaprak motifleri görülüyor: YAPRAK
- 6- Dalları birleştiren motifler: ÖMÜRİLİĞİ
- 7- Siyah, kırmızı omuriliği desenlerinin çizdiği kırmızı bölüm içindeki motifin siyah ve yeşil renkle dokunan kısmı ÇİÇEK ve KÜPELİ GIVRIM motiflerinden meydana gelmiş.
- 8- Gri bölüm içindeki kırmızı motif: SARAY
- 9- Sarayın ortasındaki motif: ÇATKILI

Kaynak Kişi: Sultan Kılıç

Örnek : 9

İsmi : Seleser Kilim: Bu kilimin niçin böyle ifade edildiği pek çok Avşar hanımına sorduğumuzda aldığımız cevap, “Biz seleser diyok” oldu.

Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih : 1974

Türü : Yaygı
(yolluk)

Boyutları :

En : 1,50 m

Boy : 4,50 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün

Atkıda : Yün

Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim
(yaygı
)

Kullanılan Renkler :

Zeminde : Kırmızı, siyah, yeşil, sarı, mavi

Desende : Kırmızı, yeşil, siyah, çingene pembesi, beyaz, kahve,

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : El, sıçan dişi, sığır südü, gırdaşı, gıvrım, goç boynuzu, yıldız

Kullanılan Boyar

Madde : Kök Boya

Kompozisyon : Yolluk olarak kullanılmak amacıyla yapılmıştır.

Motifler yukarıdan itibaren sırasıyla şöyledir;

- 1- Dış kenar: EL
- 2- Mavi kертikli çizgi: SIÇAN DIŞI
- 3- Eğri çizgi (beyaz noktalı) : SIĞIR SÜDÜ
- 4- Sığır südüne bağlı motif: GURD AŞI

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

- 5- Karelerin kenarı: SIÇAN DIŞI
- 6- Siçan dişiyle çevrelenen karenin içi: GIVRIM. Arka arkaya gelen gıvrımlar içeride bir kare meydana getirmiş.
- 7- Gıvrımdan sonra gelen siçan dişi ile çevrelenen iç karenin içi: GOÇ BOYNUZU
- 8- Goç boynuzunun içi: TEK GANATLI YILDIZ

Kaynak Kişi: Sultan Kılıç

Örnek : 10

İsmi : Köleker Kilim (Diğer deyişle muskalı kilim. Motifler muskaya benzediği için bu ismi almıştır.)

Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih : 2007

Türü : Yaygı

Boyutları :
En : 1,50 m
Boy : 3,50 m

Kullanılan Gereçler:
Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim (yaygı)

Kullanılan Renkler :
Zeminde : Kırmızı
Desende : Beyaz, siyah,
sarı, açık mavi,
koyu mavi,
kırmızı, kahve

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Kerpiç, yarım muska, dikme, yedireli barnak, muska

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Uzun yaygı olarak kullanılmaktadır.

Motifler yukarıdan aşağıya sırasıyla;

- 1- Yarım üçgenleri içine alan motif: KERPIÇ
- 2- Yarım üçgen motifleri: YARIM MUSKA
- 3- Muskaların içindeki motif: DİKME
- 4- Muskaların arasındaki kısım; Beyaz kертikli kısım: YEDİRGELİ BARNAK, Siyah zemin içindeki sarı kısım: MUSKA

Kaynak Kişi: Mahide Kılıç

Örnek : 11

İsmi : Kertmeli Kilim
Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü
Bulunduğu Tarih : 2007
Türü : Yaygı
Boyutları :
En : 2,50 m
Boy : 4 m
Kullanılan Gereçler:
Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim
(yaygı)

Kullanılan Renkler :
Zeminde: Kırmızı, siyah
Desende: Siyah, mavi,
çingene pembesi, sarı, beyaz,
kırmızı, yeşil, çivit mavisi

Kilimde Kullanılan
Motif isimleri : Gırak,
barnak, kerpiç, saymen, sığır
südü, gurd ağzı,
elma, eğrimceli, yıldız, saray, kertmeli barnak
Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar
Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmıştır. Tek parçadır.

Motifler sağdan sola sırasıyla;

- 1- Kenar: GIRAK
- 2- BARNAK
- 3- Kırmızı içindeki büyük motifler: KERPIÇ
- 4- Kerpiğin içindeki motif: SAYMEN
- 5- BARNAK
- 6- SIĞIR SÜDÜ
- 7- Sığır südüne bağlı: GURD AZI
- 8- BARNAK
- 9- Karenin içinde: Sağ üst köşedeki motif: ELMA
- 10- Elmanın yanındaki motif: EĞRİMCELİ
- 11- Elmanın altındaki motif: Yan taraf: GURD ÂZI, alt ve üst taraf: EĞRİMCELİ
- 12- Sağ alt köşedeki mavi motif: Dış: GURD ÂZI, İç: YILDIZ, Orta: SARAY
- 13- Orta kertmeli kısım: Kertmeli BARNAK
- 14- GIVRIM ve yanlardaki gurd ağızlarından meydana gelen kahverengi kısım içindeki mavi kısım: GIVRIM
- 15- Göbek kısmı: GIVRIM ve GURD AZI

Kaynak Kişi: Sultan Kılıç

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

Örnek : 12

İsmi : Kertmeli Kilim (Motifler kertme esasına dayandığı için bu ismi almıştır.)
Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü
Bulunduğu Tarih : 2007

Türü : Yaygı
Boyutları :
En : 1,50 m
Boy : 4 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün

Atkıda : Yün

Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim (yaygı)

Kullanılan Renkler :

Zeminde : Kırmızı, beyaz, siyah

Desende : Siyah, beyaz, kahve, kırmızı,
çivit mavisi, yeşil, koyu bej

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Kertme, gıvrım, yâr yâra küstü,
tay gözü, saç örgüsü, saymen,
kerpiç gıvrım, guş, doldurdök

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmaktadır. Tek parçadır.

Motifler kenardan itibaren;

- 1- Dış kenar: KERTME
- 2- Beyaz içindeki motif: GIVRIM
- 3- Gıvrımın içi: YAR YARA KÜSTÜ
- 4- Barnakların arası: TAY GÖZÜ
- 5- İç hattı sınırlayan beyaz barnak iç içe olduğundan: SAÇ ÖRGÜSÜ
- 6- Saç örgüsünden sonraki sarı motifin yan kısımları: GURDAŞI, alt ve üst kısımları: SAYMEN
- 7- Beyaz büyük motif: KERPIÇ
- 8- Kerpiğin içi: GIVRIM
- 9- Ortadaki kerpiğin dört köşesindeki motif: GUŞ
- 10- Guşun üstündeki küçük motif: DOLDUR DÖK (Bu motif boşlukları doldurmaya yarıyor. Belirli bir şekli yok.)

Kaynak Kişi : Hamide Çakır

Örnek : 13

İsmi : Elmalı Kilim (Elma motiflerinden meydana geldiği bu ad verilmiştir.)
Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü
Bulunduğu Tarih: 2007

Boyutları :

En : 1 m
Boy : 3 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim (yaygı ve yolluk)

Kullanılan Renkler :

Zeminde: Kırmızı, beyaz
Desende: Kırmızı, beyaz, mavi, çağla yeşili,
siyah, bej, koyu mavi, kahve, sarı

Kullanılan

Motif isimleri : Kupeli, gıvrım, elma

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Yolluk ve yaygı olarak kullanılmaktadır.

Kenar motifleri : KUPELİ GIVRIM

Ortadaki Motifler : ELMA

Kaynak Kişi: Nuru Çakır

Örnek : 14

İsmi : Karagöz Kilim
(Kırlarda yetişen garagöz adlı bir
çiçekten adını almıştır.)

Bulunduğu Yer: Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih : 2007

Türü : Yaygı

Boyutları :

En : 1,50 m
Boy : 2,50 m

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

Kullanılan Gereçler:

Çözüde: Yün
Atkıda : Yün
Desende: Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim yaygı

Kullanılan Renkler:

Zeminde: Siyah, pembe, bordo, küf yeşili,
bej, kırmızı
Desende: Siyah, bej, pembe, beyaz, mavi,
küf yeşili

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Yedirge, eğrimceli, kupe, saymen, kerpiç, gıvrım, garagöz ve gurd aşı.

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmakta olup, tek parçalıdır.

Motifler soldan sağa şöyle adlandırılıyor;

- 1- Pembe kenar: YEDİRGE
- 2- Beyaz çizgi: EĞRİMCELİ
- 3- Eğrimcelinin köşesindeki motif: KÜPE
- 4- Eğrimcelinin boşluklarındaki motif: SEYMEN-SAMEN
- 5- Üst üste üçgenlerin meydana getirdiği çizgi motif: KERPIÇ
- 6- Yanlardaki kerpiçlerin üste birleştirildiği motif: GIVRIM. (Gıvrımlar kilim boyunca enine rengarenk devam ediyor.)
- 7- Gıvrımların arasındaki motif: GARAGÖZ
- 8- Kilimin üst tarafındaki değişik tarz çizgi: EĞRİMCELİ
- 9- Eğrimceli arasındakiler: GIVRIM VE GURD AŞI (yan taraf)
- 10- Gıvrım ve gurd aşından meydana gelen motif sırasıyla SAYMEN takip etmiştir.

Kaynak Kişi: Kamer Atıcı

Örnek : 15

İsmi : Mıhraplı Kilim (Mıhraplı)
Bu kilim ana motifi mıhrap olduğu için bu ismi almıştır. Bu tür kilimlerin küçükleri namazlık olur.

Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih

Türü : Yaygı

Boyutları :

En : 1,50 m

Boy : 2,50 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün

Ayşen KILIÇ - Gonca YAYAN

Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim (yaygı)

Kullanılan Renkler :

Zeminde: Beyaz, kırmızı, mavi, yeşil, tarçın
Desende: Yeşil, bej, kırmızı, açık mavi,
beyaz

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Barnak, tuc-haç (tunç-haç) (arkaik buluntulardaki bir parçaya benzetiliyor.)
Saray, mihrap, eğrimceli, elma

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmaktadır.

Motifler sırasıyla;

- 1- Dış kenar motifi: BARNAK
- 2- Barnakların arası: TUC-HAÇ (Arkaik buluntulardaki bir parçaya benzetildiği söylenir.)
- 3- Altıgen motifler: SARAY
- 4- Kenar motif (barnaklar arasında TUÇ) aynen tekrarlanmış.
- 5- Beyaz kıvrımlardan meydana gelen: MEHRAP
- 6- Beyaz mihrabın hemen bitiminde içe doğru dokunmuş karşılıklı yeşil motif
EĞRİMCELİ (Bu motif altta yeşil kıvrımlara bağlı olarak devam ediyor.)
- 7- Mihrabın hemen iç köşesinde bir ELMA motifi ve onun hemen altında arka arkaya
üç tane SARAY motifi.

Kaynak Kişi: Halime Bozdoğan

Örnek : 16

İsmi : Kertmeli, Taraklı Kilim

Bulunduğu Tarih : 2007

Bulunduğu Yer : Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Türü : Yaygı

Boyutları :
En : 1,50 m
Boy : 3 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün

Atkıda : Yün

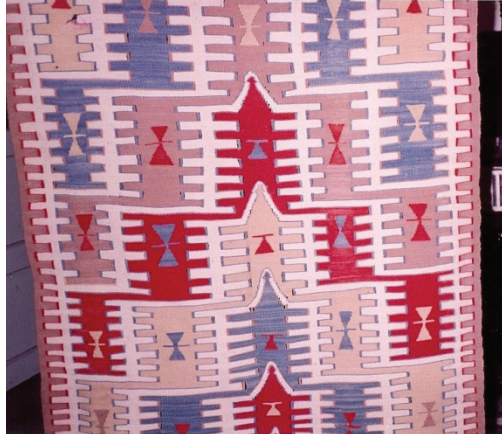
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Yaygı, kilim

Kullanılan Renkler :

Zeminde: Açık kahve, bej, kırmızı

Desende: Beyaz, kırmızı, çivit mavi,
kahve

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Barnak ve saymen

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmaktadır. BARNAK motiflerinin çeşitli şekilde birleştirilmesiyle meydana gelmiş bir taraklı kilim örneğidir. Barnakların arasına SAYMEN motifleri girmiştir.

Kaynak Kişi : Nuru Çakır

Örnek : 17

İsmi : Elli Kilim

Bulunduğu Tarih: 2007

Bulunduğu Yer: Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Türü : Yaygı

Boyutları :

En : 2 m

Boy : 4 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde: Yün

Atkıda : Yün

Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Yaygı,
kilim

Kullanılan Renkler :

Zeminde: Kırmızı

Desende: Siyah, turuncu,
yeşil, çivit mavi, sarı, beyaz,
kahve, yeşil, çingene pembesi

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : El ve çibık motifleri kullanılmıştır.

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmaktadır.

Kaynak Kişi : Hürriyet Kartal

Örnek : 18

İsmi : Saray Kilim (Motiflerin adı saray olduğu için bu ismi almıştır.)

Bulunduğu Yer: Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih: 2007

Türü : Yaygı

Ayşen KILIÇ - Gonca YAYAN

Boyutları :

En : 1 m
Boy : 1,50 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Yaygı, kilim

Kullanılan Renkler:

Zeminde: Kırmızı, kahve, yeşil
Desende: Siyah, sarı, pembe,
kırmızı, mavi

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Saray, çibık, tahta, soğulcan (solucan)

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Yaygı olarak kullanılmıştır.

Motifler sırasıyla yukarıdan aşağıya;

- 1- TAHTA ve ortasında SOĞULCAN
- 2- Köşeli motifler: SARAY
- 3- Yeşil çizgi: ÇIBIK
- 4- Yeşil kalın çizgi: TAHTA
- 5- Köşeli motifler: SARAY

Kaynak Kişi: Menekşe Kılıç

Örnek : 19

İsmi : Gılıç Kilim (Kılıç Çuval)

Bulunduğu Yer: Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih: 2007

Türü : Çuval

Boyutları :

En: 1,25 m
Boy: 1,50 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün
Atkıda : Yün
Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Kilim

Kullanılan Renkler :

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

Zeminde: Kırmızı, kahve, sarı
Desende: Kırmızı, bej, beyaz, siyah,
pembe, kahve

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Çıbık, tahta, solucan, gılıç, gıvrım, sarı çıbık, gayma

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Bu kilim çuval olarak kullanılmak için yapılmıştır. Toprağa bağlı olan Avşarlarda kilim çok önemlidir. Eskiden Avşar kızının çeyizi kilim-çuval demektir. Erzaklar bunlarla doldurulup duvar kenarına dizilir. Günümüzde bu gelenek eski önemini kaybetmiştir.

Çuvaldaki motifler de sırasıyla şöyledir;

- 1- CIZGI (parmakla tutulmuş kısım) : ÇIBIK
- 2- Geniş boşluk: TAHTA
- 3- Tahta içindeki kıvrımlar: SOĞULCAN (Solucan)
- 4- Siyah pembe çizgilerden sonra: Üs üste SOĞULCAN motifleri yerleştirilmiş.
- 5- Yukarıdan aşağı uzanan içi nokta motifli uzun eğri motifler: GILIÇ (Çuval adını bu motiflerden almıştır.)
- 6- Gılıçların arasındaki altıgene benzeyen motif: GIVRIM (Bu motif iç içe gıvrımlardan meydana gelmiş, gılıçların bitim noktasında ise YARIM GIVRIM motifi görülüyor.)
- 7- Ortadaki sarı kolon: SARI ÇIBIK
- 8- Sarı çıbık'ın kenarındaki beyaz noktalı çizgi: GAYMA

Çuvalların sadece görünen kısmı motifli olur. Sıralandığında arkaya gelen kısım çıbık ve tahtalardan meydana gelir.

Kaynak Kişi: Hürriyet Kartal

Örnek : 20

İsmi : Zili Çuval, Bıtıraklı
Çuval

Bulunduğu Yer: Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih : 2000

Türü : Çuval

Boyutları :

En : 2,50 m

Boy : 1,25 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde: Yün

Atkıda : Yün

Desende: Yün

Ayşen KILIÇ - Gonca YAYAN

Kullanılan Teknikler: Kilim, zili

Kullanılan Renkler:

Zeminde: Siyah, kırmızı, turuncu

Desende: Yeşil, siyah, kırmızı, beyaz,
pembe, mor

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri : Daban, çibık, ala boncuk, bıtırak, golon, deve boncuğu, gol, it izi

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon

kolandan : İçindeki motifler: bıtırağa benzediği için bıtırlıklı ortasındaki
sarkan ipler ve boncuklardan ötürü de zilli çuval adını almıştır.

Motifler yukarıdan aşağı sırasıyla;

- 1- DABAN
- 2- ÇIBIK
- 3- Noktalı çizgiler: ALA BONCUK
- 4- Ala boncukların ortasındaki baklava dilimi motifler: GOL
- 5- Golun ortasındaki motif: BITIRAK
- 6- Yukarıdan aşağıya inen parça: GOLAN Golan ayrıca dokunup çuvala dikilmiştir.
- 7- Golanın üzerindeki boncuklar: DEVE BONCUĞU
- 8- Golan üzerindeki motifler: İT İZİ

Kaynak Kişi: Emine Kılıç

Örnek : 21

İsmi : Calmalı Daban ya da Nergiz
Garagöz

Bulunduğu Yer: Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih: 2007

Türü : Çuval, zili

Boyutları :

En: 1 m

Boy: 2 m

Kullanılan Gereçler:

Çözüde : Yün

Atkıda : Yün

Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Çuval, kilim

Kullanılan Renkler :

Zeminde : Kırmızı, siyah

Desende : Beyaz, kırmızı, sarı, siyah,
pembe, bej, kurşuni

Çuvalda Kullanılan

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

Motif isimleri: Çıbık, taban, tahta, soğulcan, nergiz, direk, garagöz, saymen, alaboncuk

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Bu çuvallara calmalı taban ya da nergiz, garagöz adı verilmiştir. Motifler nergize benzediğinden nergiz altıgenli motifler göze benzediğinden garagöz adı verilmiştir.

Yandan itibaren sırasıyla motifler;

- 1- ÇIBIK
- 2- Kırmızı kısım: DABAN ya da TAHTA
- 3- Tahtanın içindeki kıvrımlar: SOĞULCAN
- 4- ÇIBIK
- 5- SOĞULCAN
- 6- Altıgen şekiller: NERGİZ
- 7- Altıgeni enine ve boyuna kesen çizgiler: DİREK
- 8- Altıgenin içindeki dikdörtgenler: GARAGÖZ
- 9- Nergizin ortasındaki beyaz motif: SAMEN-SEYMEN
- 10- Ortadaki sarı kolon: TAHTA
- 11- Sarı tahtanın kenarlarındaki noktalar: ALA BONCUK
- 12- Tahtanın ortasındakiler: SOĞULCAN

Kaynak Kişi: Sultan Kılıç

Örnek : 22

İsmi : İtea (Bu dokuma Avşarların temel gıdası olan un ve undan yapılan yiyeceklerin hazırlanması sırasında kullanılan örtüdür. (sofrabezi gibi) Özellikle yufka yapılırken un bu örtü üzerinde elenir. Unla yapılan hamur işleri ve benzeri yiyecekler de bu örtü üzerinde hazırlanır. Çok sıradan bir örtüye bu kadar emek ve göz nuru dökülmesi Avşar hanımlarının ince zevk ve çalışkanlığının bir ifadesi olarak değerlendirilebilir.

Bulunduğu Yer: Tufanbeyli Çakırlar Köyü

Bulunduğu Tarih: 2007

Türü : Örtü

Boyutları :

En: İhtiyaca göre değişmektedir.

Boy: İhtiyaca göre

değişmektedir.

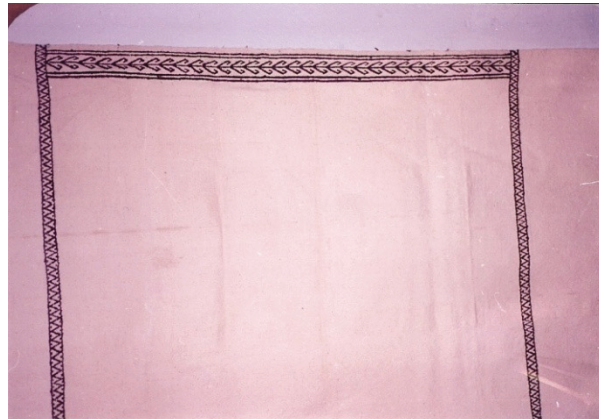
Kullanılan Gereçler:

Çözgüde : Yün

Atkıda : Yün

Desende : Yün

Kullanılan Teknikler: Yer bezi, örtü

Ayşen KILIÇ - Gonca YAYAN

Kullanılan Renkler:

Zeminde: Yünün tabii rengi

Desende: Siyah

Kilimde Kullanılan

Motif isimleri: Sığır südü, küpeli, kıvrım

Kullanılan Boyar

Madde : Kök boyalar

Kompozisyon : Alt ve üst tarafta sığırsüdü iki yan tarafında küpeli kıvrım motifi kullanılmıştır.

Alt ve üst taraftaki motif : SIĞIR SÜDÜ

Yan taraftaki motif : KÜPELİ KIVRIM

Kaynak Kişi: Döndü Atıcı

NOT: Motif adları, Avşarlara has söyleyiş özelliklerine uygun olarak kullanılmıştır.

Tablo	Kilim Çeşitleri	Dokuma Teknikleri	Kullanılan Malzeme	Teknik	Ölçüler	Türü	Renkler	Desen ve Motif
Örn. 1	Köleker	İlilki	Yün	Kilim	3.50x5.50	Yaygı	kır,kah,si,tur, beyaz, a.yeşil, k.yeşil	Barnak,sığır sidiği, boncuk, gurd aşı, elma, çiçek saray
Örn. 2	Keser	İlilki	Yün	Kilim	2.50x4.50	Yaygı	si, haki, bej, sarı, pembe, kır, yeşil, mavi	barnak, çatgı, keser, doldurğec, eğilim celi, cirlek yıldızı, saçaklı yıldız
Örn. 3	Zencirli	İlilki	Yün	Kilim	3.50x3.50	Yaygı	kır, mavi, krem, si, krem, beyaz, sarı, kah	kerpiç, gurt ağzı, saymen, eli belinde, sıçan dişi, zencir, tilifi, küpe
Örn. 4	Çatkılı	İlilki	Yün	Kilim	2x3.5	Yaygı	Kır, krem, mavi, lacivert, yeşil, si, kahve	yedirgi, barnak, eğrimceli, saçaklı yıldız, gurt ağzı, goc boynuzu, küpe, tilifli it izi
Örn. 5	Mehtaplı	İlilki	Yün	Kilim	1.50x2.5	Yaygı	Kırmızı mavi, yeşil, siyah beyaz, kahve	yedirgeli, çatkılı kıvrım, karagöz, küpeli, elma, insan vücudu, toy gözü, omurluk soğanı, kadın göbe, saymen
Örn. 6	Aynalı Keser	İlilki	Yün	Kilim	2.50x4	Yaygı	Kırmızı , siyah bej, ç. Pembesiyah mavi, yeşil	kerpiç, sıçan dişi, çatkılı, barnak
Örn. 7	Mehraplı	İlilki	Yün	Kilim	1.5x2.5	Yaygı	Siyah beyaz, kırmızımavi bej, yeşil, sarı	el, gurt agzı, mihrap, gıvrım, elma, doldurğec
Örn. 8	Küpeli	İlilki	Yün	Kilim	1.25x2	Yaygı	kır, mavi, si, sarı, kah.	kerpiç, omurliliği, deler çiçeği, çiçek , küpeli, kıvrım, küpeli, saray, çatkılı
Örn. 9	Sel Eser	İlilki	Yün	Kilim	1.5x4.5	Yaygı	kırmızı, siyah yeşil, sarı, mavi, beyaz, ç. Pembesiyah yeşil, kah	el, sıçan dişi, sığır südü, gurt azı, gıvrım, koç boynuzu, yıldız
Örn. 10	Kölekler	İlilki	Yün	Kilim	1.5x3.5	Yaygı	kırmızı, beyaz, si, sarı mavi, kah	kerpiç, yarım muska, dikme, yedirgeli, barnak
Örn. 11	Kortmeli	İlilki	Yün	Kilim	2.5x4	Yaygı	kırmızı, siyah mavi, ç. Pembesiyah yeşil	gırak, barnak, kerpiç, soymen, sığır südü, evrimceli, barnak
Örn. 12	Kertmeli	İlilki	Yün	Kilim	1.5x4	Yaygı	kırmızıbeyaz, siyah kahve yeşil	kertme, gıvrım, yar yara küstü, tay gözü, saç örgüsü, kerpiç, guş, doldur dök

Tablo ile ilgili açıklamalar:

Örn- örnek
Kır- kırmızı
Tur- turuncu
Si- siyah
a. yeşil- açık yeşil
k. yeşil- koyu yeşil
kah- kahverengi
ç. Pembe- çingene pembesi
a. mavi- açık mavi

SONUÇ

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyündeki Avşar dokumaları üzerine yapmış olduğumuz araştırmamızda 18 kilim (yaygı, yolluk), 3 çuval, 1 itea (sofra örtüsü), 1 çanta olmak üzere toplam 23 adet malzeme tespit ettik. Malzemelerde kullanılan motifleri, renk ve dokuma teknikleri açısından ele aldık.

Bir Avşar köyü olan Çakırlar Köyünde halen dokunmakta olan kilim, çul, çuval, sofra örtüsü, yastık, sedir yaygısı, yer yaygısı, heybe ve çantalar günümüzde çeşitli amaçlarla kullanılmaktadırlar. Bu dokumalarda yaygın olarak kilimlerde ilikli dokuma, çuval, çul gibi dokumalarda cicim tekniği, diğer dokumalarda da zili tekniği kullanılmaktadır. Bu dokumaların atkı ve çözgülerinde kullanılan yün iplikleri kök boyalarla boyanmaktadır.

Bugün de Çakırlar Köyü Avşar dokumalarında (kilim, çuval, vb.) dokuyucunun ruh hâlini yansıtan tamamen geleneksel motifler kullanılmaktadır. Altıgenler, eşkenar dörtgenler, koç boynuzları, elibelinde, kancalar, kıvrımlar, çengeller gibi pek çok motif günümüzde kilimlerde kullanılmaktadır. Eskiden günümüze gelinceye kadar motif ve renklerde küçük değişiklikler olsa da dokuyucunun kendi yaratıcılığını bugün de bu kilimlerde devam ettirdiğini görmek, bu kültürün yaşadığının bir göstergesi olarak bizim açımızdan da sevindiricidir. Özellikle kültürümüzü yaşatan Avşar hanımlarına hayranlığımızı ve teşekkürlerimizi sunmak bizim için bir görevdir.

Biz bu çalışmamızda araştırmacıların ulaşamadıkları bir bölgeye bu bölgede can çekişmekle beraber halen nefes almaya devam eden Avşar kilim kültürüne dikkat çekmeye çalıştık. Teknolojinin hakim olduğu dünyada kilim ve kilimciliğimiz tehlike altındadır. Tanıtmaya çalıştığımız bu ücra dağ

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Çakırlar Köyü Avşar Kilimleri

köyünde bile bir zamanlar gıpta ile baktığımız her duvarı, sedirleri, yastıkları, nakış nakış kilimlere döşenmiş köy odaları artık resimlerde bile yok. Yerini ucuz makina halıları almış bulunmaktadır. Modernlik adına köy hanımları (üzülerek söylüyorum içlerinde yaşadığım için çok iyi biliyorum dış dünyaya en kapalı yaşayan Avşar hanımları bile) ellerindeki çeyizlerinden kalan kilimleri köylerine gelen çerçilere (seyyar satıcı) satıp yerine ucuz sentetik makina halıları alıyor. Biz bu kültür değerlerimize sahip çıkılmasını, kilim ve kilimciliğin öneminin köylerimizin en ücra noktalarına kadar iletilmesini istiyoruz. Özellikle köylerde yaşayan genç kızlarımıza çeşitli etkinliklerle dokumacılığın öğretilmesini öneriyoruz.

Üniversitelerdeki araştırmacıların, ilgili bakanlıklarımızın bu konudaki program ve projeleri desteklemelerinin olumlu sonuçlar vereceğine inanıyoruz.

KAYNAKÇA:

- ACAR, Belkıs (1975): Kilim ve Düz dokuma yaygıları, İstanbul
ACAR, Belkıs (1982) : Kilim, Cicim, Zili, Sumak, İstanbul
AKPINAR, Feriha (2003) : Şanlı Urfa Karakeçeli Kilimleri, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, No:295, Bilimsel Araştırma Dizisi:1, Ankara
ANONİM (1975) : Türk Ansiklopedisi, CXXII, Ankara
ANONİM (1958) : Ayes, Synthetic, The Encyclopedi Britannica VII.
ATEŞ, Mehmet (1996) : Mitolojiler, Semboller ve Hahılar, İstanbul, Symbol Yay.
DENİZ, Bekir (1998) : Ayvalık (Çanakkale) yöresi, Düz dokuma yaygılar Kilim,Cicim, Zili, Atatürk Kültür yay., No:169, Dumat Ofset Bask., Ankara
DİYARBEKİRLİ N. (1972): *Hun Sanatı*, İstanbul.
DİYARBEKİRLİ, Nejat (1973) : İlk Türk Halısı, 1.Uluslararası Türk Folklor Semineri, 8-9 Ekim, Ankara
DİYARBEKİRLİ, Nejat (1984) : Pazırık Halısı, Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Halı Özel Sayı, Ekim, Ankara
DURUL, Yusuf (1957) : Türkmen, Yörük, Avşar Halı ve Kilim Motifleri Üzerine Araştırmalar, Türk Etnografya Dergisi, Sayı:2.
DURUL, Yusuf (1977) : Yörük Kilimleri, Niğde Yöresi, İstanbul
DURUL, Yusuf (1987) : Anadolu Kilimlerinden Örnekler(2), Ak Yayınları, Türk Süsleme Sanatı serisi:13, İstanbul
ERBEK, Guran (1986) : Anadolu Motifleri Sergisi, İzmir.
ERBEK, Guran (1988) : Kılım Catalogue, No:1, İstanbul
GÖRGÜNAY, N. (1983): “Bardız Kilimleri”, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C.V., Maddî Kültür, Ankara.
GRYAZNOV, M.P.(1969): *The Ancient Civilization Of Southern Siberia An Archaeological Adventure*, Geneva .
GÜVEMLİ, Zahir : Anadolu Kilimlerinden Örnekler, Türk Kalkınma Vakfı, Kilim Dergisi.
HERMANN, Haack (2007) : Doğu Halıları, Ankara
JETTMAR,K. (1967): “Art Of Steppes”, *The Eurasian Animal Style*, London , s.114-138.
ORHUN, HN. (1991) : Avşarlar, Kültür Sanat Dergisi, 11, Eylül, Ankara
ONUK, Taciser (2003) : Şanlı Urfa Karakeçeli Kilimleri, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, No:295, Bilimsel Araştırma Dizisi:1, Ankara
ÖĞEL, B. (1978) : Türk Kültür Tarihine Geçiş, Ankara
PHILIPS, E.D.(1965): *The Royal Hordes, Nomad Peoples Of The Steppes*, London .
RÁSONYI, L. (1978): “Türklerde Halıcılık Terimleri ve Halıcılığın Menşei”, *Türk Kültürü Tarihine Giriş*, C.III, Ankara , s.169-171.
RİCE, T.T. (1965): *Ancient Arts Of Central Asia*, London 1965.
SALMAN, İsmail (2007), *Adana. İlçeler Kültür Envanteri I*, Ulusoy Ofset, Adana.

Kaynak Kişiler

- 1- Sultan Kılıç : 70 yaşında, eğitimsiz. Dokuma işini çocukluğundan beri yapıyordu. Bugün yaşamıyor.
- 2- Server Kılıç : 75 yaşında, eğitimsiz. Dokuma işini çocukluğundan beri yapıyor.
- 3- Döndü Kılıç: 90 yaşında, eğitimsiz. Bugün yaşamıyor.
- 4- Fadime Bozdoğan : 60 yaşında, ilkokul 3-ten terk. Dokuma işini çocukluğundan beri yapıyor. Yengesinden öğrenmiş, şimdi dokumuyor, şehirde yaşıyor.
- 5- Kamer Atıcı : 62 yaşında, eğitimsiz. Dokuma işini çocukluğundan beri yapıyor, ablasında öğrenmiş.
- 6- Menekşe Kılıç : 58 yaşında, eğitimsiz. Dokuma işini yengesinden öğrenmiş. Şimdi dokumuyor, şehre yerleşmiş.
- 7- Emine Atıcı : 80 yaşında, eğitimsiz. Dokuma işini anneannesinden öğrenmiş.
- 8- Mahide Kılıç : 67 yaşında, eğitimsiz. Dokuma işini çocukluğunda annesinden öğrenmiş. Şimdi Almanya'da yaşıyor.
- 9- Hamide Çakır : 52 yaşında, ilkokul mezunu. Dokumayı annesinden öğrenmiş. Şimdi şehirde yaşıyor, dokuma yapmıyor.
- 10- Nuru Çakır : 48 yaşında, ilkokul mezunu. Dokumayı ablasından öğrenmiş ve çocukluğundan beri dokuma yapıyor.
- 11- Halime Bozdoğan : 42 yaşında, ilkokul mezunu. Çocukluğundan beri dokuma yapıyor. Annesinden öğrenmiş.
- 12- Hürriyet Kartal : 48 yaşında, ilkokul mezunu. Annesinden öğrenmiş, çocukluğundan beri dokuma yapıyor.
- 13- Döndü Atıcı : 78 yaşında, eğitimsiz. Dokumayı ablasından öğrenmiş.